ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار نامبىرى

توتېم

توتېم (totem) ئەسلىدە قەدىمكى ھىندىئانلارنىڭ سۆزى بولۇپ، « ئۇنىڭ ئۇرۇقدېشى، قېرىندېشى » دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. 1791-يىلى ئەنگلىيە ئالىمى ج. لانگې بۇ ئاتالغۇنى تۇنجى قېتىم ئىنگلىز تىلى لۇغەت فوندىغا كىرگۈزگەن، شۇنىڭدىن كېيىن بۇ ئاتالغۇ دۇنيادىكى ئاساسلىق تىللارنىڭ لۇغەت تەركىبىگە كىرگەن.

ئىپتىدائىي جەمئىيەتتىكى ئۇرۇقداشلار بەزى ھايۋان، ئۆسۈملۈك ۋە باشقا تەبىئەت مەۋجۇداتلىرىنى ئۆز ئۇرۇقىنىڭ ئەجدادى، دېپ قارىغان ھەم ئۇلارغا چوقۇنغان، بۇنىڭ بىلەن ئىپتىدائىي ئىنسانلاردا ئەڭ دەسلەپكى دىنىي ئېتىقاد — « توتېمغا چوقۇنۇش » كېلىپ چىققان، نەتىجىدە، ئۇلار چوقۇنغان ھايۋان (مەسىلەن، ئېيىق، بۆرە، بۇغا، بۇركۇت، يولۋاس، شىر، ئېلىق قاتارلىقلار)، ئۆسۈملۈك ۋە باشقا نەرسىلەر شۇ ئۇرۇقنىڭ مۇقەددەس ھامىيسى ۋە سىمۋولى بولۇپ قالغان. بىر توتېمغا چوقۇنىدىغان ئۇرۇق ئەزالىرى ئۆز توتېمغا ھۆرمەت قىلىشى ۋە ئۇلارنى قوغدىشى شەرت، دېپ قارالغان. شۇڭا توتېم قىلىنغان ھايۋانلارنى ئۆلتۈرۈش ۋە ئۇلارنىڭ گۆشىنى ئىستېمال قىلىش قاتتىق مەنئىي قىلىنغان، بۇنىڭغا خىلاپلىق قىلىنسا، ئۇرۇق ئەزالىرى زور بالا-يېتىگە تۇتۇلىدۇ، دېپ قارالغان. ئۇلار ئۆزلىرى چوقۇنىدىغان توتېم ئوبرازىنى مەدەن، تاش، ياغاچلارغا ئويۇپ ھەيكەل ياساپ، مۇراسىم مەيدانلىرىغا ئورنىتىپ، ھەر يىلى مەلۇم ۋاقىتتا بارلىق ئۇرۇق ئەزالىرىنى يىغىپ، نەزىر-چىراغ ئوتكۈزۈپ، ئۇلارغا بولغان ئېتىقادى ۋە ھۆرمىتىنى ئىپادىلىگەن. شۇنىڭ بىلەن توتېملارنىڭ تەسىر دائىرىسى بارغانسېرى كېڭەيىپ، دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا ئومۇملاشقان. شۇنىڭ بىلەن ئەڭ دەسلەپ ئىپتىدائىي ھىندىئانلار ۋە باشقا جايلاردىكى ئىپتىدائىي ئۇرۇقداشلار ئارىسىدا « ئىپتىدائىي توتېم مەدەنىيىتى » شەكىللەنگەن.

ئالىملارنىڭ قارىشىچە، ئىپتىدائىي ئىنسانلار ئارىسىدا بارلىققا كەلگەن « توتېمغا چوقۇنۇش ئىپتىدائىي دىنىي ئېتىقادنىڭ پەيدا بولغانلىقىنىڭ ئالامىتى بولۇپلا قالماي، يەلكى ئىپتىدائىي ئۇرۇق جامەسىدە بارلىق مۇناسىۋەت ۋە ئەخلاق چەكلىمىسىنىڭ ئاساسى بولۇپ قالغان. ئۇ ئىنسانلارنىڭ ئەڭ دەسلەپكى مەدەنىيەت-سەنئىتى ياراتقان.

مىسردىكى « قۇرئان كەرىم كۆرگەزمىخانىسى »

نىل دەرياسى بويىغا جايلاشقان « قۇرئان كەرىم كۆرگەزمىخانىسى » نىڭ ئىگىلىگەن ئورنى چوڭ بولمىسىمۇ، ئۇ يەرگە قويۇلغان ھەرقايسى دەۋرلەردە نەشر قىلىنغان « قۇرئان-كەرىم » نىڭ ھەر خىل نۇسخىلىرى ئۇزاقتىن بۇيان ناھايىتى كۆپ سايا‌ھەتچىلەرنى چەلپ قىلىپ كەلمەكتە. بىر-بىرىدىن پەرقلىق بۇ كىتابلار ھەققەتەن كۆزنى چاقنىتىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئوسمان خەلىپە دەۋرىدە نەشر قىلىنغان « قۇرئان » مۇ بار بولۇپ، ئۇ ئىسلامىيەت تېنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە مىسرغا كىرگەن تۇنجى « قۇرئان » نۇسخىسىدۇر. 1694-يىلى گېرمانىيىنىڭ ھامبۇرگ شەھىرىدە نەشر قىلىنغان « قۇرئان » نىڭ دۇنيادىكى تۇنجى نەشر نۇسخىسىمۇ مۇشۇ يەردە ساقلانماقتا. دۇناي بويىچە ئەڭ كىچىك فورماتتىكى « قۇرئان » مۇ بۇ يەردە بار بولۇپ، ئۇنىڭ ھەجمى 2×4CM لا كېلىدۇ. ئۇ شاھزادە يۈسۈپ كامال جاۋاھىرلىرىنىڭ بىرى. يۈسۈپ كامال بارلىقىنى ئىسلام دۇنياسىنىڭ مەدەنىيەت-سەنئەت-ياددىكارلىقلىرى، سايا-ھەتچىلىكى ۋە خەتتاتلىق جاۋاھىرلىرىنى يىغىپ ساقلاش ئىشلىرىغا ئاتىغان يىغىپ ساقلىغۇچى.

بۇ كۆرگەزمىخانىدا يەنە ئاق رەڭلىك بىر قۇتا بار، ئۇنىڭدا ئېرۇسالىمغا كىرگەن سۇلايمان ماختاپ يېزىلغان ئىنتايىن ئۇششاق، زىچ ئەرەبچە خەتلەر بار. قۇتىنىڭ يېنىغا ئۇچ تال بۇغداي دېنى قويۇپ قويۇلغان بولۇپ، بىر تېلىنىڭ يوزىگە « قۇرئان » دىكى پارچىلەر يېزىلغان. ئىككىنچىسىنىڭ يوزىگە « مۇسانىڭ ئامانلىقىنى مەدھىيەلەش » دېگەن ئەرەبچە خەتلەر يېزىلغان. ئۈچىنچىسىگە مىسر تارىخىدا ئوتكەن سۇلالىلەر تامامەن يېزىلغان.